
Zbiory biblioteczne, archiwalne i artystyczne znajdujące się w 1811 r. w opactwie norbertanów we Wrocławiu w świetle inwentarza i sprawozdania z postępowania kasacyjnego z "Akt Büschinga"

Hereditas Monasteriorum 4, 295-329

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zbiory biblioteczne, archiwalne i artystyczne znajdujące się w 1811 r. w opactwie norbertanów we Wrocławiu w świetle inwentarza i sprawozdania z postępowania kasacyjnego z *Akt BÜSCHINGA**

W końcu listopada 1810 r., czyli w niecały miesiąc po ogłoszeniu edyktu sekularyzacyjnego Fryderyka Wilhelma III (30 X 1810 r.), rozpoczął się proces przejmowania zbiorów archiwalnych, bibliotecznych¹ i artystycznych ze skasowanych klasztorów i niektórych innych instytucji kościelnych Śląska. Postępowaniem tym kierował z ramienia pruskiej komisji sekularyzacyjnej² Johann Gustav Gottlieb Büsching, a powierzone sobie zadanie zaczął 28 listopada od opactwa norbertanów pw. św. Wincentego we Wrocławiu. Działania te były na bieżąco dokumentowane w formie sprawozdania, inwentarza i korespondencji, pomieszczonych na koniec w tzw. *Aktach BÜSCHINGA*³.

---

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 W. KARLAK, *Pokasacyjne zasoby starych druków w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu – działalność J. G. G. BÜSCHINGA a stan obecny*, [w:] M. DERWICH (red.), *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, t. 3: *Źródła. Skutki kasat XVIII i XIX w. Kasata w latach 1954–1956* (Opera ad Historiam Monasticam Spectantia, Series I, Colloquia, 8/III), Wrocław 2014, s. 247 [w druku].

2 Pełna nazwa: Königliche Preußische Haupt-Commission zur Aufhebung der Stifter und Klöster in Schlesien.

3 Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu (dalej: BU Wrocław), Oddział Rękopisów, sygn. IV.F.267, *Acta manualia die Abmachen der Bibliotheken, Kunstsammlungen und Archive in den aufgehobenen Klöstern Schlesiens betreffend. Busching. Vol. I. Vom 25. Okt. 1810 bis zum 20. Febr. 1811* (dalej: *Acta manualia I*). Autorzy prezentowanego opracowania przystąpili do systematycznych studiów *Akt BÜSCHINGA*, zmierzających do publikacji ich najistotniejszych części. Zob. U. BOŃCZUK-DAWIDZIUK, *Sprawozdanie z wstępnych prac nad wydaniem „Akt BÜSCHINGA”*, „Hereditas Monasteriorum”, 1, 2012, s. 432–433; EADEM, *Sprawozdanie z postępu prac nad wydaniem „Akt BÜSCHINGA” w dniach 30 X 2012–30 IV 2013 r.*; *ibidem*, 2, 2013, s. 514–515; EADEM, *Sprawozdanie z postępu prac nad wydaniem „Akt BÜSCHINGA” w dniach 30 IV–30 X 2013 r.*, *ibidem*, 3, 2013,

Prezentowane opracowanie ma na celu ogólną charakterystykę i publikację *Pierwszego sprawozdania w sprawie przejęcia rzeczy znajdujących się w opactwie św. Wincentego we Wrocławiu*⁴ z 8 I 1811 r. oraz pochodzącego zapewne z tego okresu inwentarza zbiorów artystycznych i manuskryptów z tegoż klasztoru⁵. Edycja całej korespondencji przewidziana jest w kolejnym artykule.

Największych trudności w transliteracji wymienionych źródeł nastęrczyły częste abrewiacje końcówek fleksyjnych, różne sposoby kreślenia tych samych wielkich liter, brak konsekwencji w stosowaniu zapisu rzeczowników wielką literą, a także sklejenia krawędzi kart przy ich łączeniu, niepozwalające w kilku przypadkach na określenie końcówek wyrazów. W jednym przypadku autor inwentarza sam nie był w stanie odczytać tytułu rękopisu i ograniczył się do podania jedynie początkowych liter z kolejnych wersów⁶. Tego rodzaju luki oraz fragmenty nieczytelne ujęto w nawiasy kwadratowe. W nawiasach kwadratowych podano także rozwinięcia abrewiacji. Zgodnie z wersją oryginalną źródeł zachowano w ich transliteracji nawiasy okrągłe, podkreślenia i klamry spinające kolejne pozycje z inwentarza⁷.

***

Przejmowanie zbiorów wrocławskiego klasztoru norbertanów rozpoczął Büsching od biblioteki. Sporządzone przez niego sprawozdanie informuje nie tylko o jej zawartości, lecz również o lokalizacji i wyposażeniu. Biblioteka ta była usytuowana na najwyższym, czyli drugim piętrze „lewego skrzydła budowli” i miała formę wydłużonego, wąskiego pomieszczenia, oświetlonego przez okna wychodzące na „znajdujący się wewnątrz ogród”, czyli wirydarz, oraz na kościół⁸. Jeżeli za punkt odniesienia dla określenia lokalizacji „lewego skrzydła” uznamy położenie zawierającego główne wejście do klasztoru skrzydła frontowego, czyli wschodniego, to za stykające się z nim od „lewej” strony musimy uznać skrzydło południowe⁹. Przylega ono do gotyckiego kościoła św. Wincentego i z racji jednotraktowego układu pełni funkcję łącznika między skrzydłem wschodnim i zachodnim. Jego rozmiary, znacznie węższe w stosunku do pozostałych, sprzyjały wyodrębnianiu w nim pomieszczeń o wydłużonym kształcie.

s. 461–462; U. BOŃCZUK-DAWIDZIUK, A. JEZIERSKA, A. WOJTYŁA, *Wykaz zawartości „Akt Büschinga” z lat 1810–1812 ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, *ibidem*, s. 241–299; U. BOŃCZUK-DAWIDZIUK, A. JEZIERSKA, *Wykaz klasztorów i kolegiat mających zostać objętymi edyktem sekularyzacyjnym z 30 X 1810 r. w tzw. „Aktach Büschinga” ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, [w:] M. DERWICH (red.), *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*, t. 2: *Kasaty na Śląsku Pruskim i na ziemiach zaboru pruskiego* (Opera ad Historiam Monasticam Spectantia, Series I, Colloquia, 8/II), Wrocław 2014, s. 65–86 [w druku].

4 *Acta manualia I*, k. 59r–62v: *Erster Berichte über die Übernahme der im Vinzentiner Stifte zu Breslau befindlichen Sachen, die zu meinem Kom[m]ißarium gehören*.

5 *Ibidem*, k. 92r–102v: *Kunstsachen & Manuskripte zu St. Vinzenz*.

6 *Ibidem*, k. 95v.

7 Urszula Bończuk-Dawidziuk dokonała transliteracji k. 59r–60r, 92r–95r, Anna Jezierska – k. 61v–62r, 95v–99r, Arkadiusz Wojtyła – k. 60v–61r, 62v, 99v–102v.

8 *Acta manualia I*, k. 59r.

9 K. KALINOWSKI, *Architektura doby baroku na Śląsku*, Warszawa 1977, s. 92–93.

Taka właśnie cecha wyróżniała w sprawozdaniu Büschinga bibliotekę wrocławskiego klasztoru norbertanów. Przy jej „lewej” – jak przypuszczamy, południowej – ścianie, stykającej się z kościołem, stały solidne szafy, „szczelnie” wypełnione książkami, pośrodku zaś stały szafy podwójne, rozdzielone „pustą przestrzenią” i dwoma wielkimi stołami¹⁰. Jak się wydaje, zastawienie regałami „prawej”, czyli północnej strony biblioteki nie było możliwe ze względu na ciąg okien doświetlających pomieszczenie od strony wirydarza. Miejsca do ustawiania książek ewidentnie brakowało, skoro część z nich była ułożona na parapetach („Fensterbretter”)¹¹. Niezbyt fortunny rozkład mebli bibliotecznych, niekorzystne dla lektury oświetlenie tej sali od północy oraz prowizoryczne rozwiązania mogą dziwić, albowiem w barokowych klasztorach wnętrza klasztornych bibliotek aranżowano zwykle na wysokim poziomie. Układ mebli stanowił w nich całość funkcjonalną i kompozycyjną, tworząc niejako wtórną „architekturę w architekturze” właściwego pomieszczenia, dopełnianą zazwyczaj w partii sklepień czy stropów dekoracją sztukatorską i malarską.

Co gorsza, w świetle wizji lokalnej Büschinga, utyskującego na „stary kurz” i brud, pokrywające również okna, biblioteka norbertanów sprawiała wrażenie nieużytkowanej od 20 czy nawet 30 lat. W tym „opuszczonym” wnętrzu udało się mu jednak „odkryć ślady zdolnego i rozumnego” bibliotekarza, który „przed sześćdziesięciu kilku laty ukończył swoje dzieło”, czyli katalog generalny w porządku alfabetycznym z roku 1750, a także liczne katalogi rzeczowe („Spezialkataloge”) z lat 1748–1749. Odnotowane w nich książki zostały opatrzone sygnaturami liczbowymi. Oprócz nich odnaleziono znaczącą liczbę dzieł nieskatalogowanych, pozyskanych do biblioteki w „ostatnich latach”, a wśród nich – „piękne” wydania pism ojców Kościoła¹². Posprzątanie biblioteki Büsching uznał za „całkiem niemożliwe” i dlatego nakazał przeniesienie zbiorów do swego „czystego pokoju”. Na oczyszczone książki naklejano karteczki informujące o ich proveniencji z biblioteki wrocławskich norbertanów, nieodzowne w sytuacji unifikacji zasobów poklasztornych bibliotek w ramach Śląskiej Biblioteki Centralnej. W trakcie segregacji książki te składowano zgodnie z ich pierwotną dyspozycją określoną w katalogu rzeczowym, w którym wyodrębniono podział na 11 działów, liczących ponad 10 700 woluminów¹³. O ich nazwach i zawartości informuje załączone poniżej niniejszego tekstu sprawozdanie. Z kolei w inwentarzu odnotowano 431 rękopisów podzielonych na trzy grupy według ich formatów: *in folio* (87), *quarto* (303), *octavo* i „mniejsze formaty” (41). W zbiorze tym można znaleźć księgi liturgiczne, dzieła z zakresu teologii, hagiografii, historii Kościoła, filozofii, matematyki, medycyny, nauk przyrodniczych, a także dzienniki urzędowe, księgi podatkowe i rachunkowe¹⁴.

10 *Acta manualia* I, k. 59r.

11 *Ibidem*.

12 *Ibidem*.

13 *Ibidem*, k. 59v.

14 *Ibidem*, k. 94r–102v.

Zgodnie ze sprawozdaniem Büssinga archiwum zakonne znajdowało się na drugim piętrze, w ciemnej izbie zabezpieczonej „żelaznymi drzwiami” („mit eiserner Tür”) i doświetlonej oknem wychodzącym na sąsiedni klasztor klarysek, również opatrzonym żelaznymi drzwiami („mit einer eisernen Tür verschlossen”). Z powyższego można zatem wnioskować o lokalizacji tego pomieszczenia w skrzydle zachodnim. Przy trzech ścianach archiwum stały szafy z szufladami, w których przechowywano źródła („Urkunden”), na środku zaś i w rogach, a także na stole leżała „pewna liczba” paczek, ksiąg rachunkowych i obwiązanych książek („gebundene Bücher”), które na polecenie Büssinga złożono w większych paczkach i przeniesiono na „nowe miejsce”. Odnaleziono również wielkie wykazy („große Verzeichnisse”) oraz dwa wielkie tomy („große Bände”) katalogów źródeł klasztoru św. Wincentego. Na podstawie tych spisów oraz zawartości samego archiwum jego zbiór oszacowano jako niezwykle liczny. W trakcie pierwszego etapu postępowania kasacyjnego „wiele setek źródeł” oznaczono sygnaturami i na powrót złożono do „skrzyneczek” („Kästchen”), które opatrzone ogólną informacją na temat ich zawartości. W sprawozdaniu zwrócono specjalną uwagę na bullę papieża Celestyna z 1193 r., uznaną tu za dokument fundacyjny wrocławskiego klasztoru św. Wincentego („Fundazions Urkunde des neueren Vinzentiner Stifts”) ¹⁵.

W sporządzonym w trakcie postępowania kasacyjnego inwentarzu zbiorów artystycznych („Kunstsachen & Manuskripte zu St. Vinzenz”) uwzględniono nie tylko obrazy i reliefy wykonane z drewna, lecz również bogato ilustrowane książki poświęcone tematyce artystycznej ¹⁶. Może niezbyt liczne, ale za to starannie skompletowane opracowania z zakresu historii i teorii architektury – pochodzące głównie z XVII w. – rzucają światło na formację kulturalną i artystyczną wrocławskich norbertanów. Przypomnieć należy, że to właśnie oni w drugiej połowie tego stulecia jako pierwsi w stolicy Śląska przystąpili do kompleksowego i jednorodnego pod względem stylistycznym wyposażania swej przyklasztornej świątyni ¹⁷, a niedługo później również do radykalnej przebudowy klasztoru. W jej efekcie powstało monumentalne i noszące silne znamiona architektury pałacowej trójskrzydłowe założenie, zamknięte na czwartym boku przez bryłę gotyckiego kościoła św. św. Wincentego i Jakuba.

Pośród dzieł na temat sztuki budowania zdecydowaną większość we wrocławskiej bibliotece norbertanów stanowiły kompendia poświęcone architekturze Italii – od starożytności po wiek XVIII, zwykle zawierające pomiary oraz przekroje poziome i pionowe budowli, a niekiedy również i rysunki detalu architektonicznego (m.in. dzieła Domenica de Rossiego) ¹⁸. Jak powszechnie wiadomo, opracowania tego typu odegrały w okresie nowożytnym istotną rolę w propagowaniu wzorców *all'italiana* w regionie zaalpejskim. O silnych fascynacjach kulturą włoską we wrocławskim klasz-

15 *Ibidem*, k. 61v.

16 *Ibidem*, k. 93r.

17 D. GALEWSKI, *Jezuici wobec tradycji średniowiecznej. Barokizacje kościołów w Kłodzku, Świdnicy, Jeleniej Górze i Żaganiu* (Ars Vetus et Nova, 36), Kraków 2012.

18 *Acta manualia I*, k. 93r.

torze św. Wincentego świadczy bez wątpienia prowadzony w tym języku diariusz klasztorny z roku 1716¹⁹.

Obok publikacji poświęconych architekturze Wiecznego Miasta biblioteka klasztorna posiadała dzieła traktujące o widokach miast arcyksięstwa austriackiego czy budowalch francuskich. Oprócz książek na temat historii architektury można tu było znaleźć opracowania z zakresu jej teorii, wśród nich wydany w 1677 r. w Pradze traktat o pięciu porządkach w architekturze Abrahama Leuthnera. Podręcznikowy charakter miały również dwa dzieła poświęcone nauce perspektywy. W dziale inwentarza poświęconym książkom na tematy artystyczne wymieniono także dwa zbiory portretów „słynnych mężów” – motywu szczególnie popularnego w kręgach humanistycznych. Jeden zawierał 364 takie przedstawienia, drugi zaś około 200 drzeworytów ukazujących w przeważającej mierze „postaci książęce”²⁰.

W świetle spisu dzieł sztuki kolekcja artystyczna klasztoru wrocławskich norbertanów w okresie kasaty miała liczyć 39 obrazów i sześć reliefów wykonanych w drewnie („Holztafeln”). Niezbyt to pokaźna liczba jak na okazałe rozmiary siedziby wspólnoty. Można jednak zastanawiać się, czy w inwentarzu tym odnotowano wszystkie dzieła sztuki zdobiące opactwo w czasach baroku, albowiem w klasztorze wrocławskich bonifratrów przechowywano portrety opatów od św. Wincentego nieuwzględnione w interesującym nas spisie²¹. Niewykluczone zatem, że wyspecyfikowano w nim jedynie obrazy o najwyższej klasie artystycznej i tematyce nadającej się do ekspozycji w galerii malarstwa, tworzonej przez Büschinga z wybranych dzieł pochodzących ze skasowanych klasztorów Śląska. Przypuszczenie to pozwala na wyjaśnienie obecności w inwentarzu pokaźnej – w stosunku do przedstawień sakralnych – liczby obrazów o tematyce świeckiej, takich jak: krajobrazy, mariny, martwe natury czy animalistyka. Wizerunki religijne natomiast w zasadzie ograniczają się do postaci Chrystusa, Matki Boskiej z Dzieciątkiem – raz ukazanej z małym Janem Chrzcicielem, innym razem w typie *Immaculaty* – a także do nieokreślonych bliżej świętych, być może patronujących zakonowi norbertanów.

Należy jednak stwierdzić, że identyfikacja ikonograficzna świętych katolickich jest słabą stroną inwentarza, o czym świadczy fakt nierozpoznania św. Augustyna, jednego z czterech ojców Kościoła, tu scharakteryzowanego opisowo jako biskup z płonącym sercem. Nie dowiemy się również, kogo ukazywała grupa obrazów ogólnie określonych jako „głowy starców” („Altes Kopf”). Można bowiem odnosić je zarówno do świętych, jak i do filozofów, często przedstawianych w sztuce nowożytnej²².

Podobnie opatrzenie w spisie reliefów „herbu biskupstwa wrocławskiego” z 1721 r. słowem „prawdopodobnie” i brak rozpoznania kolejnego godła świadczą o pobież-

19 *Ibidem*, k. 101v.

20 *Ibidem*, k. 93r.

21 K. ATZERT, *Kreuzherren im Bilde*, „Matthesia. Vierteljahreshefte der Matthesianer-Vereinigung zu Breslau”, 10, 1934, s. 7.

22 *Acta manualia I*, k. 93r–93v.

nym traktowaniu przez inwentaryzatorów kwestii heraldycznych. Warto dodać, że w roku 1720 rządy w klasztorze św. Wincentego objął opat Franz Ferdinand von Hochberg, któremu – podobnie jak jego poprzednikom – władze diecezjalne zarzucały bezprawne używanie pontyfikaliów poza kościołem własnego zgromadzenia, a także ufundowanie okazałego baldachimu na procesję Bożego Ciała, wzorowanego na katedralnym²³. Nie wydaje się zatem prawdopodobne, ażeby w atmosferze konfliktu wrocławskich norbertanów z Ostrowem Tumskim mógł powstać na ich zlecenie herb tutejszego biskupstwa. Jeżeli rzeczywiście jednak jego identyfikacja jako godła diecezji okazałaby się prawidłowa, to możemy przypuszczać, że trafiło ono do klasztoru św. Wincentego z zewnątrz, prawdopodobnie po ustaniu wspomnianych sporów.

W skład zbioru obrazów z wrocławskiego klasztoru św. Wincentego wchodziły cztery „święte historie” („heilige Geschichte”), które ze względu na przeciętne walory artystyczne przeznaczono do wymiany. Za osobliwość w zakonnej kolekcji uznano portret Marcina Lutera²⁴. Nie jest to jednak odosobniony przypadek w klasztorach Wrocławia. Wizerunek ojca reformacji wisiał również w tutejszym klasztorze krzyżowców z czerwoną gwiazdą.

Zarówno w inwentarzu zbiorów, jak i w sprawozdaniu z postępowania kasacyjnego podjęto dość umiarkowane próby atrybucji czy ogólnego określenia proveniencji stylistycznej kilku dzieł uznanych za wybitne. Do grupy tej zaliczono kopię *Świętej Rodziny* Tycjana, dwa nieznane nam z tytułu malowidła Salvatora Rosy oraz jeden obraz „ze szkoły włoskiej”. Rangę wybitnych przyznano również kilku malarzom i krajobrazom, z których jeden określono w inwentarzu jako „niderlandzki”. Ponadto odnotowany w nim obraz Chrystusa uznano za dzieło Michaela Leopolda Willmanna²⁵, najwybitniejszego malarza śląskiego baroku. Ponad 20 dzieł tego twórcy znajdowało się w klasztornej kościele św. Wincentego, niestety kilka z nich „znacząco” uszkodziło działanie promieni słonecznych²⁶. Z tego względu zlecono ich konserwację.

Porównanie odnotowanych w *Aktach Bűschinga* archiwaliów, druków i zbiorów sztuki z opactwa norbertanów we Wrocławiu ze znanymi nam współcześnie ich skromnymi pozostałościami powinno zachęcać badaczy do podejmowania wysiłku odszukiwania pośród dzieł o anonimowej proveniencji obiektów mających cechy scharakteryzowane w dokumentach z postępowania kasacyjnego.

A. WOJTYŁA

23 F. X. GÖRLICH, *Die Prämonstratenser und ihre Abtei zum heiligen Vinzenz*, cz. 1: *Urkundliche Geschichte der Prämonstratenser und ihrer Abtei zum heiligen Vinzenz vor Breslau*, Breslau 1836, s. 138–154.

24 *Acta manualia I*, k. 62r.

25 *Ibidem*, k. 62r, 93r.

26 *Ibidem*, k. 62v.

Edycja

[k. 59r]

Erster Berichte

Über die Übernahme der im Vinzentiner Stifte zu Breslau befindlichen Sachen, die zu meinem Kom[m]ißarium gehören.

In simile an den Herrn Staatskanzler von Hardenberg Exzellenz.

Am 28' Novb. 10. wurden mir die Bibliothek u das Archiv durch den Herr Regierungsrath Zim[m]erman[n] übergeben, die Kunstsachen des Stifts die denn des Aufbehrens würdiger Gemälde, blieben noch bis auf die Folge ausgesetzt.

1. Die Bibliothek.

befand sich in dem linken Flügel des Gebäudes, im obersten Stockwerke, so daß die einen Fenster in den innerhalb befindlichen Garten, die anderen in die Kirche gingen. Es war ein langes aber schmales Zim[m]er, in welchem am linken Seite starke u dauerhaft gearbeitete Spinde standen, die dicht voller Bücher waren u überdies waren in der Mitte noch durchgehend doppelte Spinden, welche nur durch einen leeren Raum u zwei große Tische unterbrochen wurden. Außerdem legen noch auf die breiten Fensterbretten auf beiden Seiten u mehren Winkeln große Stiftsbücher.

Die Bibliothek war, wie das erste Blick mich belehrt, nicht allein. In der größten Unordnung standen auch die Bücher mit einem solchen veralteten u düsteren Staube bedeckt, die Fenster mit so viel Schmutz u [...] bekleidet, daß man deutlich sehen konnte, wie innerhalb zwanzig bis dreißig Jahren niemand die Bibliothek besucht u gebraucht hatte. Dennoch entdeckte ich die Spuren eines tüchtigen u verstehenden Bibliothekars, welcher aber schon seit sechzig und einigen Jahren sein Werk vollendet hatte u noch nicht einmal ganz. Es fanden sich nemlich ein Generalkatalog in alphabethischer Ordnung vom Jahr 1750 u mehre Spezialkataloge vom Jahr 1748 u 49. Erster ist von einem Profeßor Richtkam[m]er, letzter aber sind von einem Profeßor Teschauer, auf Befehl des damaligen Prälaten Vincentius Schulz angefertigt worden, die Bücher sind noch [...] num[m]erirt u beziffert u das Ganze ward dennoch geordnet. Seit der Zeit hat man sich bloß bemüht dies Ordnung zu gestören, wie dies auch nicht unglücklich gelungen ist; aber ich habe, im wahren Verstand des Wortes, die Bücher eines deßelben Kataloges aus aller Winkeln u Spinde zusam[m]en

[k. 59v]

suchen müßen. Außerdem fanden sich noch eine Menge Bücher die in den letzten Jahren zugekom[m]en waren, welche nicht im Katalog standen u der oberflächliche Aufzeichnung wie hiesige Prediger u Pr. diesen Gesätze [...] geschichter Mann, Herr Munster mit vielem Eifer, bloß aus Liebe zur Sache, auf meine Bitte überwachen. Ihr Zahl ist nicht unbedeutend u es befinde sich darunter manche gute Werke, besonders auch einige schöne Ausgaben der Kirchenväter, die zu einer bibliotheca minor einst gesandt hatten, die Spithosie[?] mit der großen zusam[m]engeworfen ist. Ich hatte unterdeßen die Spezialkataloge, die wiederum in alphabetischer Ordnung sind.

Durchweg num[m]eriere deßen u hing nun an die, Bücher dennoch in die einzelnen Spinden durchzugehen des Gefundenen anzustreichen ihm die Num[m]ern zu geben. Die dabei im Spezialkatalog stand, ließ dies von einem Schreiben einkleben u zugleich einen Zettel dazu, daß dieses Buch aus der Bibliothek des Stiftes St. Vinzenz zu Breslau sei, um so damaligen bei der großen Zentralbibliothek im[m]er angeben zu können, woher jedes Buch seiner Ursprung genom[m]en u jede Bibliothek dadurch zu vereinigen. Um diese Bücher [...] aus ihren Staube u Schutte zu befreien, da eine Reinigung der Bibliothek ganz unmöglich war, ließ ich die Bücher, welche geordnet waren, in ein meines reines Zim[m]er bringen u das noch der Klaße wohin sie gehören, entsprechen. Dies Klaße, durch die Spezialkataloge bestim[m]t sind.

1. Classis literarum politiorum et philologorum.

Die Sum[m]e dieser Bücher beträgt ohnegefähr 355 Bände, welches nebst hier, wie bei aller folgenden Spezialkatalogen nur ohnegefähr die Sum[m]e bestim[m]t, unten wohl manche reiniger sein können, die aus [...] des Schreibens mehr Büchertitel Zahlen erhalten haben. Die bloß an andere Werke angebunden sind, zuweilen sind auch eine Zurückweisungen auf andere Namen fälschlich für bestanden Bücher angenom[m]en worden. Überdies sollten aus diesem u anderen Katalogen mehr dennoch mögen im Frankreich um 940 angenom[m]en werden können.

Vom Cicero sind einzelne Ausgaben aus dem 16 Jahrh. Das große Lexikon des Calepinus²⁷ ist im mehrten alten u guten Ausgaben aus dem 16. Jahrh. vorhanden. Vom Euripides drei [...] Ausgaben Fol. 1562, 4to-1551. 8vo-1558. Vom Horaz drei Ausgaben aus dem 16 Jahrh. Die anderen sind aus dem 17'. Vom Martial drei Ausgaben, 1595, 1559, 1650. Vom Ovid unbedeutende Ausgaben. Vom Plutarch

[k. 60r]

nun zu Leiden 1587 u eine zu Antragen vom Jahre 1566. Vom Seneka drei Ausgaben aus dem 16'. u einige aus dem 17' Jahrh. Eben so unbedeutende Ausgaben des Virgil.

Diese ganze Klaße ist nur ärmlich ausgestaltet u von sehr geringen Nützlichkeit nur als Ergänzung anderen Bibliotheken zu betrachten. Bemerke auch ich noch einmal, daß eine Menge Bücher anders angefügt sind, welche in der Folge auszulösen sein werden.

2. Classis medica, chymica et chyrurgica.

Dies ist schon bedeutender u enthält besonders einige alte Drucke. Der ganze Katalog umfasst 693 Num[m]ern, wo wieder im Ganze 660 mögen ange[...] werden können. Ich bemerke hierunter keines ausdrücklich soeben nur im allgemeinen, daß in alte drei Bücher wichtige Werke aus dem 16' u 17 Jahrhundert vorhanden sind.

27 W BU Wrocław zachowały się następujące wydania słownika Ambrogia CALEPINA (1440–1509): *Dictionarium*, Venezia 1506 (sygn. 463268); *Dictionarium*, Venezia 1509 (sygn. 463262); *Dictionarium*, Basileae 1554 (sygn. 463269); *Dictionarium*, Basileae 1554 (sygn. 463270); *Dictionarium*, Basileae 1568 (sygn. 465070038); *Dictionarium*, Basileae 1584 (sygn. 463263); *Dictionarium*, Basileae 1590 (sygn. 463266); *Dictionarium*, Basileae 1605 (sygn. 407063); *Dictionarium*, Venetiis 1614 (sygn. 465074); *Dictionarium*, Lugduni 1620 (sygn. 463264); *Dictionarium*, Basileae 1627 (sygn. 435068).

3. Classis juris Canonisci peritorum.

Im Ganze 456, welche Zahl wir auf 440 annehmen wollen. Es befindet sich hierunter das Bullarium magnum. Luxemburg 1727. 13 Fol.²⁸ Bänd. Die Werke des Canisius. Gute Ausgabe. Von dem [...] Grazians u.s.w. Auch bemerke ich darunter das sehr seltene Buch: Statuta provincialia toti provinciae Gnesnensi, Posnaniensi, Wratislaviensi, Cracoviensi valentia. s. loco et anno. Der Ursprung dieser Statuten selbst wird um das Jahr 1418 gesetzt.

4. Classis concionatorum.

Die Zahl im Kataloge geht auf 1043 Num[m]ern die im Durchschnitt vielleicht höchstens auf 1000 anzunehmen sein werden. Unter diesen Bücher stehen fast die sämtliche Werke des Abraham von Santa Klara gleich woran, in mehren Ausgaben. Auch hier fehlen viele gute Ausgaben u auch einige alte Drucke nicht.

5. Classis Sanctorum Patrum et Ascetarum.

Nächst dem Kataloge, worin die historische u vermischte Schriften verzeichnet sind, der nächsten. Es enthält 1559 Num[m]ern die höchstens auf 1500 anzunehmen sind. Die Benediktiner Ausgabe einzelnen Kirchenväter fehlen nicht u sind desto wohl erhalten. [...] findet sich auch, die Bibliotheca patrum: (Fol. Paris 1589) 9 Bd. Eine Menge Werke von [...]lius, deßen sämtliche Schrifte wohl vollständig hier gefunden werden [...]; eben so wie das Stanihorst[?], Stengel u andere.

6. Cat. Class. Philosophicae, Mathematicae, Mechanicae.

[k. 60v]

Enthält im Ganzen 597 Num[m]eren, die wohl im Hinsicht der wirklichen Bände, ob viele Bücher anderen angehängt sind, sehr[?] zusammenschmelzen möchten, doch aber wohl auf 550 jetzt zu machen sind. Auch diese Abtheilung ist nicht von den guten Werken, derer Aufzählung ich, zu ein , das [?] unter unten nicht rathsam finde.

7. Juris tum civilis, tum publici Peritorum.

Im Ganzen 991 Num[m]ern. Hier [...] aber manches und es werden daher nur 950 Bände anzunehmen sein. Einzelnen Reichsabschiede v. J. 1555. 1559. 1563. 1579. 1594. Verschiedene Werke von Carrzow [?]. Mehr Ausgabe des Corssp. iuris mit Gothofredischen Noten. Vieles von Cujaz und anderen. Auch von den Institutionen einzelnen alten Ausgaben.

8. Classis Theologica, Dogmatica, Scholastica et moralis.

Im Kataloge 741 Num[m]ern, die auf 700 anzunehmen sind. Wie natürlich bloß von Katholischen Schriftstellern, kein Protestantischen waren hier zu finden. Die Auszeichnung einzelnen würde zweckloß sein.

28 Laerzio CHERUBINI, Angelo Maria CHERUBINI, *Magnum bullarium Romanum, a Beato Leone Magno usque ad S.D.N. Benedictum XIII: opus absolutissimum*, Luxemburgi 1727–1758.

9. Classis S.S. conciliorum et scriptorum polemicorum.

Im Ganzen 827 Num[m]eren, die auf 770 zu nehmen sein mögen. Auch hier wußte ich nicht was ich, als besonders merkwürdig, auszeichnen sollte.

10. Classis bibliorum et eorumdem interpretum.

330 Num[m]eren die wohl auf 260 zusam[m]enschmelzen möchten, der grad [?] in dieser Abtheilung die meisten fehlen. Unter den Bibeln sind einige sehr merkwürdige, besonders auch die sehr seltenen Bibel Nürnberg 1483 fol. mit alten Holzschnitten herlich gedruckt. Das Exemplar ist verzüglich gut konserwirt. Es müßten mehrere Bibeln in früheren Zeiten gebraucht u durch den Gebrauch verloren gegangen sein, im Verlust, der sich wohl durch die anderen Bibliotheken ersetzen wird, besonders durch die Rhedigerische Bibliothek, welche in der darin befindlichen Abtheilung der Theologischen Bücher (einst durch Brunk verwendet) in disen Fachern sehr reich an Bibeln sein soll.

11. Classis historica, politica et miscellanea.

Dies ist der bedeutendste Katalog, welcher 2207 Num[m]ern enthaltend ungefähr zu 2150 Bände zum versandt werden kann. Es enthält eine Menge vorzüglicher Chronicken u anderen Werken, unter denen ich besonders bemerke: Hartman[n] Schedel aetates mundi, groß Fol. Norimb. 1515. mit den bekannten herlichen und vorzüglichen Holzschnitten.

[k. 61r]

Es ist dies ein besonders gut konditionirtes Exemplar, in dem sich noch 8 sehr gute Holzschnitten inwendig auf dem Deckel und auf dem Notizblatt eingeklebt befinden. Hennelius, Thebesius und andere schlesische Geschichtsschreiber fehlen nicht.

12. Nächsten fand sich eng in einem besonders kleinen Zimmer, eine Bibliothek von 909 Büchern 595 in Lateinischer und Französischer Sprache u 314 in deutscher Sprache, welche einst einem Geistlichen des Stifts, mit Namen Krusche der bereits seit mehren Jahren Todt ist, im Jahre 1778 seine Bücher verzeichnete, gehört hatte. Der [...]ub[...] vorhandene Katalog was sehr unvolständig, (unter einem Num[m]er finden sich hastig 6,8 bis 10 Theile u Bände), auch fehlte eine Menge Bücher, die vielleicht unter den gerathen sind, welche der Herr Prediger Munster verzeichnet hat. So viel ich sie habe zusam[m]en finden können habe ich sie nach dem Katalog geordnet u denum[m]erirt u im Kataloge ihr dahin bemerkt.

13. die von Herrn Prediger Munster geordneten Bücher sind noch nicht vollendet und ich befahlte mir daher von dem Zahl nachträglich, sobald ich es im Stande bin, anzugeben.

14. An Manuskripten haben sich vorgefunden, nach einem vor mir angefertigten Kataloge:

a, in Folio. 86 Bände. darunter ein schönes [?] großes Choralbuch in übergroß. Fol. auf Perg. mit Gemälden. Ein Missale mit Gemälden auch auf Perg. Joannis Henrici

Casparis Siles-Poligraphia. 2 Bd. Perg. sehr gut geschrieben. Acht Bände Religions Akten von Buckisch; welcher-gestalt das Lutherthum in Schlesien eingerissen.

b, in Quart. 300 Bände. Epitome historica sacri militaris ordinis crucigerorum cum rubea stella (Auszug aus dem Werke von Fibiger.)

Bergrechte 1478 (Auszug aus den gestis Romanorum. Altdeutsches Gebetbuch von 1457.

c. in Oktavo u kleinerem Format. [...] viele ein Alko-

[k. 61v]

ran in Türkischer Sprache. 12 Aus Jahr 1579 geschrieben. Eine lateinische Bibel sehr fein auf Pergament geschrieben.

Außerdem fanden sich eine Menge ungebundenen Bücher u unsäglich viele einzelnen Papiere, welche ich nicht habe durchsehen könnten; da aber es möglich ist, daß manches Gute noch darunter zu finden, so habe ich sie sämtlich in Pakete binden lassen, deren[?] wohl einige zwanzig versandt sein mögen. – ein Konvolut Atlassen u einige Landkarten.

2. das Archiv

Befand sich in der zweiten Etage, in einem dunklen mit eiserner Tür verschlossenen Kam[m]er, dem eines an der decke befindliches Fenster, gegen das St. Klaren Stift zugeht. Auch dieses Fenster war mit einer eisernen Tür verschlossen. Hier herrschte nicht weniger ein ungemessener Schmutz u Staub. An die drei Wänden befanden sich Spinden mit Schubladen, worin die Urkunden befindlich. Außerdem lagen in der Mitte u in den Winkeln, so wie auf einem Tisch, eine Menge einzelnen Pakete, Rechnungsbände u andere gebundene Bücher, in welchen von den einzelnen, zum Stifte gehörigen diesem, u den Privilegien u Urkunden gehandelt war. Alle diese (unter den Papieren waren schon eine Menge [...]dert), habe ich in große Pakete binden lassen, sie bezeichnet u die einem neuen Orte aufbewahrt.

In dem Archive fanden sich große Verzeichnisse, zwei große Bände Matricula S. Vincentii ungerechnet, worin der Inhalt der Urkunden bemerkt war, außerdem auch noch eine alphabethische Nachweisung einzelner Gegenstände in welchen Urkunden sie verzeichnet sind. Die Urkunden u Dokumente ist eine große, höchst bedeutende Zahl. Die älteste ist eine Bulle des Papst Coelestinus vom Jahr 1139* (* falsch 1193 [...] [...]), erlassen auf Instanz des Abts Cyprian. Sie ist als Fundazions Urkunde des neueren Vinzentiner Stifts, Prämonstratenser Ordens, zu betrachten.

Da es eine gewaltige Arbeit gemacht sein wurde die mehren hundert Urkunde aufzuzeichnen, habe ich sie bloß in ihre Kästchen wieder zurückgelegt, der Inhalt des Kästchens im Allgemeinen bezeichnet, was der Anleitung die ich versand, einzelne Urkunden, welche herum lagen, sorgfältig [...] u einige Bestätigungs Urkunden welche von Friedrich d: 2' [...] u aus dem Anfange des Jahres 1786 sind, welche ich von einem anderen Orte stand, so wie einige andere hinzugethan.

[k. 62r]

Die Siegel der meisten Urkunde sind leider sehr verletzt, vom Staube [...] u [...], weil von die Unversichtigkeit [...] hat, die aus dem Kapseln, in welche die [...] waren, zu nehmen. Solchen leeren Kapseln steht eine ganze Kiste voll da u ich habe die aufbehalten weil einzelnen Wappen in der Folge darin noch aufbewahrt u gerettet werden können.

Die einzelnen Pakete habe ich, wie schon gesagt, an einem anderen Ort bringen laßen, um mehr Raum zu erhalten, dabei liegt ein dickes Paket, worin allein drei Folio Bände sind Papiere u Schriften enthaltend, die zur Geschichte des Vinzentiner Stiftes gehören, welche ich aus unterschiedlichen Orten zusam[m]engefunden habe. Die Kasten habe ich in ihren Repositorien gelassen, da es unzweckmäßig geworden wäre, die Bullen mit ihren schon wandelhaften Siegeln unnöthiges=weit [?] zu schütteln u von einem Orte an dem anderen zu bringen. Sie mögen daher, bis zu ihrer [...]leinstigen Bestim[m]ung, ruhig an ihrem jätzigen Orte bleiben. Die Urkunden Schatz, welcher hier gefunden wird, ist sehr bedeutend.

# #
#

Nächstdem habe ich die Kunstsachen u Gemälde auf einem Stock versam[m]elt, u aus letztem, mit Zuziehung des Herrn Prof. Rhode u des Herrn Hofrats Bach eine Auswahl getroffen. An Kupferstichmarken ist nichts bedeutendes vorhanden; nur ein paar Bände mit Porträts verdienen bemerkt zu werden. Als Curiosum führe ich nur an, daß sich auch ein Bild Luthers derunter befindet, aber mit den ärgste Schmähungen am Rande verbrämt, die von einem Mönche dazu geschrieben sind. Außerdem ein paar Holzschnitzplatten, die aber auch nicht viel bedeuten.

An Gemälde sind die Auszeichnung weith[?], ein paar von Salvator Rosa, eine Copie nach Tizian, ein anderes Gemälde aus der Italiänischen Schule, ein paar Landschaften u ein paar Seestücke. Außerdem sind noch eine beträchtliche Menge zurückbehalten worden, welche keinen Gallerie Werth haben, aber wohl, heilige Geschichten darstellend, einen kirchlichen Werth besitzen u daher zum Tausch werden gebraucht werden können.

In der Kirche zu St. Vinzenz befinden sich dagegen eine bedeutende Menge Willman[n]sche

[k. 62v]

Gemälde, einige 20 Stück, von denen einige schon beträchtlich durch die Einwirkung der Sonne gelitten haben, indessen leicht wieder hergestellt sein würden. Mehr darunter sind von vorzüglichen Werthe. Ein Total Augenblick des Ganzen zeigte, daß zur Ergänzung einiger Fächer die Bibliothek des ehemaligen Vinzenz stifts ganz vorzüglich sein würde, ob sie in einzelnen Fächern sehr gute Bücher besitzt, andere seltenen Ausgaben werden [?] dagegen auf eine zweckmäßige Art verkauft u vertauscht werden können, um andere Facher zu komplettiren.

In anhin[...]scher Hinsicht ist das Vinzenz Stift am ganz besonderen Richtigkeit, indem wohl und wenige Klöster sein mögten, die eine solche Maße von alten Urkunden auszuweisen haben, wozu noch kom[m]t, daß, nach dem Anspruche eines bewährten kenners der Schlesischen Urkunden, des verstorbenen Rektors Klose in seinem Beschreibung Breslaus thl. 1 S. 221 das Vinzenz Stift die ältesten Urkunden unter allen Stiftern Breslaus besetzt, die schon oben angeführte vom Jahre 1139. In den Händen eines tüchtigen Archivars, dessen Anschätzung zu gewärtigen steht, können diese Pergamente für Schlesische Geschichte höchst wichtige Aufklärungen geben. – Auch die Kunstsachen sind nicht ganz unbedeutend, so daß ich im Ganzen mit der Ausbeuten dieses Stifts vollkom[m]en – zufrieden zu sein Ursache habe.

Breslau d: 8.en Januar 1811.

Exped: d: 8ten Jan: 1811.

[k. 92r]

Kunstsachen & Manuskripte zu St. Vinzenz.

[k. 92v – vacat]

[k. 93r]

An Kunstsachen.

I. Bücher.

Nr 1. Ein Band mit Bildnißen berühmten Mäñners ohngefähr 364 Blätter. Fol.

Nr 2. Dergl. vorher Lorich's in Holz gerißene u geschnittene Figuren. Hamburg 1626. Die dann angebundenen Bildniße sind größtentheils Fürstl. Personen. Die Zahl läßt sich nicht genau bestim[m]en vielleicht 200. Fol.

Nr 3. Nova Philotheca Petrarchiana. Fkt a.M. 1620 quer 8. Durchweg mit hübsche Randarabesken geziert, einige sind mit Farbe besudelt 124 Bl. Vom Petrarka's Bildniß²⁹

Nr 4. Bilder der Heiligen, vor u hinter gedruckten Bücher angebunden. 221 Bl. 8.

Nr 5. Il terzo libro del novo teatro, delle chiese di Roma, etc. quero Fol.³⁰

Nr 6. I vestigi dell' antichita di Roma, Roma 1621 quero Fol.³¹

Nr 7. Gründliche Darstellung der 5 Säulen, Prag. 1677. Fol.³²

29 Eberhardus KIESERUS, *Nova Philotheca Petrarchiana, continens aliquot 124. Artificiosas figuras, quae in Francisci Petrarchae libro, qui solamen in bona et prospera fortuna intitulatur, ligneis figuris inveniuntur...*, Frankfurt am Main 1620.

30 *Il terzo libro del nuovo teatro delle chiese de Roma*, Roma 1665 (pierwsze wydanie).

31 Aegidius SADELER, Etienne DU PÉRAC, *Vestigi dell' antichita di Roma, Tivoli, Pozzuolo et Altriluochi*, Praga 1606.

32 Abraham LEUTHNER, *Gründliche Darstellung der fünf Säulen, wie solche von Vitruvio, Scamozzio und andern berühmten Baumeistern dargestellt worden*, Prag 1677.

Nr 8. Sammlung von Bildnißen, größtentheils Fürstlicher Personen. Bei den Bild Luther's befinden sich am Rande große Schmähungen geschrieben. Zuletzt Ansichten von Ungarischen Festungen.

Nr 9: Topographia archiducatus Austriae. 1672.³³

Nr 10. Studio d'architettura civile di Roma.³⁴

Nr 11. Darstellg Franz. Gebäude.

Nr 12. Anlitz zur Fortifikation in [...]

Nr 13. Anlitz zur perspektische Zeichnung.

Nr 14. La perspect. curieuse par le Jean Francois Niceron (14 sind Dbilde dazu)³⁵

Nr 15. Al[...] Verzierg.

Nr 16. Grundriße u Ausichte, v Gebäude unter Sixtus V. in Rom gebaut.

Nr 17. Kupfertafel zu einen unbekanntem mathem. Werke.

II. Gemälde.

1. Niederländische Landschaft.

2. Christus am Kreuz.

3. Viehstück.

4. }
5. } 2 Heilige

B. 6. Seestück

7. 2 alte Köpfe auf Holz³⁶

8. }
9. } Bataillen Stucke.

33 Georg Malthus VISCHER, *Topographia archiducatus Austriae Inferioris Moderna*, Wien 1672.

34 Domenico DE ROSSI opublikował trzy tomy grafik z przedstawieniami barokowej architektury rzymskiej: *Studio d'architettura civile sopra gli ornamenti di porte e finestre tatti da alcune fabbriche insigni di Roma con le misure piante modini, e profili. Opera de piu celebri architetti de nostri tempi*, Rome 1702; *Studio d'architettura civile sopra varj ornamenti di cappelle, e diversi sepolcri tratti da più chiese di Roma colle loro facciate, fianchi, piante, e misure. Opera de' più celebri architetti de' nostri tempi*, Rome 1711; *Studio d'architettura civili sopra varie chiese, cappelle di Roma, e palazzo di Caprarola, et altre fabbriche con le loro facciate, spaccati, piante, e misure. Opera de' piu celebri architetti de' nostri tempi*, Rome 1721. Nie wiadomo, czy w protokole ujęto pod tym jednym tytułem wszystkie trzy woluminy, czy jeden z nich.

35 Jean-François NICERON, *La perspective curieuse*, Paris 1638.

36 W Muzeum Narodowym we Wrocławiu jest przechowywany obraz olejny na deskach dębowych pochodzący z klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu z przedstawieniem popiersi dwóch starych mężczyzn. Jest to *Heraklit i Demokryt* (40,8 × 53,3 cm, nr inw. VIII-508) z lat 30. XVII w., przypisywany Lambertowi Jacobszonowi (1598–1636). Por. *Katalog zbiorów malarstwa niderlandzkiego. Muzeum Narodowe we Wrocławiu*, oprac. B. STEINBORN, Wrocław 2006², s. 125–127.

B. 10. }
 B. 11. } 2 Thierstücke, Widder³⁷

12. }
 13. } zwei Kuchenstücke.

B. 14. Eine Charitas.

B. 15. }
 B. 16. } zwei Landschaften.

17. Porträt.

18. Schöpfung.

19. Seesturm

20. Christus mit [...] Willmann

B. 21. Altes Kopf.

B. 22. Landschaft ad 15.

[k. 93v]

23. [...]

23. }
 24. } 4 alte Köpfe
 25. }
 26. }

27. Heiliger mit gehaltenen Hände

28. [...]

29. Sünden.

30. Alter Bischof.

31. Maria mit d Christus u Johannes, zum Tauschen.

32. }
 33. } 2 Lezte mit Vieh.

34. Christus wie 2.

35. Heil. Familie v Tizian (wenigstens nach Tizian).

---

37 W Muzeum Narodowym we Wrocławiu jest przechowywany jeden obraz o tematyce animalistycznej pochodzący z klasztoru św. Wincentego we Wrocławiu. Jest to *Owca i baran* (108 × 78 cm, nr inw. VIII-553), autorstwa Philippa Petera Roosa zwanego Filippo Rosa da Tivoli (1657–1706), z około 1690 r. Pendant do niego stanowił obraz *Kozioł i koza* (obecnie zaginiony). Por. B. LEJMAN, *Malarstwo Europy Środkowej XVI–XVIII w. Niemcy, Austria, Czechy, Węgry, Słowacja. Katalog zbiorów. Muzeum Narodowe we Wrocławiu*, Wrocław 2012, s. 221–223.

36. }
37. } mehr Gemälde zum Vertauschen.
38. }
39. }

III. Holztafeln.

1. Ein heil. Georg mit dem [...] in Holz geschnitten; halb erhabene Arbeit.
2. Ein Wappen (wahrscheinlich wohl des Breslaues Bisthums) [...] [...] im Jahre 1721 von H. M. in Holz geschnitten.
3. Ein anderes Wappen.
4. Eine Madonna, die ein Christkind auf dem Arme trägt. Dies hat einen Kreuz mit einer langen Stange in der Hand u leidet zu Fuß den Maria liegende Schlange.
5. Ein Bischof, Palmenzweig u eine Kette in der linken Hand haltend, in der rechten der Kreuzstab.
6. Ein Bischof, in der rechten Hand einen Kreuzstab, in der linken ein flam[m]endes Herz tragend. Zu einem Fuß ein Kind, welches eine Löffel in der Hand zu haben scheint.

[k. 94r]

Manuscripta in fol.

1. Fundatio domus dei, hoc est: universa privilegia eccles. catholicae ab ipso deo in hoc mundo concessa. Opera Martini Janitii Sacilovitani. 1586.
2. Manuscr. Theolog. Concordant. simile.
- B. 3. Großes Choralbuch auf Pergament; übergroß Fol. Hinter einige Blätter nun geschrieben auf Papier, schön gemahlte Anfangsbuchstaben.
- B. 4. Ein altes Missale auf Pergament, mit schöngemahlten Bildern & Rande Verzierungen. Hinter sind die Figuren nicht bisweilen auch einige goldene Buchstaben ausgeschnitten, aber nur selten.
5. Consignation oder Register über die sämtliche Unterthanen zum Stift St. Vinzenz.
6. Choralbuch auf Pergament; vorne & hinter einige Papierblätter.
7. Choralbuch, groß Folio, auf Pergament, nur schön verzierten ersten Blatt, vom Jahre 1507³⁸.
8. Ebenfalls, groß Folio, Pergament.
- B. 9. Missale, groß Folio, Pergament, geschrieben von dem Geistl. des Stifts St. Vinzenz Nicolaus de Nyssa im Jahre 1407 unter dem Abt Johann Hartlib³⁹, wie am Ende be-

38 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I Fol 341”.

39 Johann II Hartlieb był opatem klasztoru norbertanów na Ołbinie w latach 1390–1409, por. F. X. GÖR-
LICH, *Die Prämostratensen*, s. 92–94.

merkt, wobei noch der Schreiber von sich hingesezt: qui liberter bonam ceruisiam bibit, malam at invitus potam?⁴⁰

10. Matricae Lib. I. Pergament & Papier untermischt. Von einem Geistl. aus dem Vinzenz Stiften welches damals, wie bemerkt, noch außer der Mauern Breslau's war angefangen zur Zeit des Abts Lopschocz⁴¹
  11. Matricae Lib. II. Papier.⁴²
  12. Historia scholastica auf Pergament.⁴³
  13. Choralbuch, Pergament: Anno Dom. 1319 comparatus est liber iste in honorem Sanctae Mariae, Sanctique Vincentii et omnium Sanctorum sub dom. Abbate Johanne Saxone, sub priore Johanne de novo foro, scriptus antem per manus Johannis dicti (?) minden.⁴⁴
  14. Antiphonae communes super Psalmos dominikales et fariales in vesperio per annum. Perg.
- [k. 94v]
15. Großes Choralbuch in Folio, auf Pergament, mit hin u wieder schönen Arabesken, Anfangsbuchstaben u Verzierungen.
  16. Choralbuch auf Perg. mit Papier hin u wieder; gegen das Ende etwas dasebt u [...] stichigt.
  17. Choralbuch auf Perg. i J. 1351, geschrieben v Johannes, Vinzentiner, unter dem Abt Nikolaus.⁴⁵
  18. dito, sehr alt, Perg. u Pap. vermischt vorne dasebt.
  19. Missale Wratislaviense gedruckt in der Mitte eben im kleinen Rolle Pergament mit einem schönen Gemälde Christus am Kreuz u Johannes nebst der Maria daneben.
  20. Incipit liber Scti Vincentii de Sanctis.
  21. Rechng. über die bei dem Fürstenthum Breslau u Weichbild Neumarkt v 1' Dzb. 1720 – End Novb. 1721 eingebrachten Akzisen.
  22. Eben so v 1'Dzb. 1714 bis 7ten Novb. 1715.
  23. Diarium conv. publ. nebst den dazugehörigen [...]senlichen allzu. Reskripten u Bandes Memorialien. Jahr 1732.

40 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I Fol 341”.

41 Pozycja inwentarzowa z numerem porządkowym podwójnie podkreślonym i oznaczeniem obok literą „A”. Johannes V Lupschitz był opatem klasztoru norbertanów na Ołbinie w latach 1470–1505, por. *ibidem*, s. 132–137.

42 Pozycja inwentarzowa z numerem porządkowym podwójnie podkreślonym i oznaczeniem obok literą „A”.

43 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I Fol 103”.

44 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I Fol 385”.

45 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I Fol 422”.

24. Eben so 1798.
25. Wie 21. Von 1' Jan. bis Ende Dzb. 1699.
26. Steuerrechng. der Fürstenthümer Breslau u Neumarktische Weichbildes 1 Jan. bis alt. Dzb. 1707.
27. Dito. 1' Jan bis alte Dzb. 1710.
28. Acta publica, nebst die Kaiserl. Anschriften u Landes Memorialien 1739.
29. Steuer Rektifikations Hptkomißions Expeditionen. 1' Jan bis Dzb. 1736.
30. Böhmischer H. Stände Erklärg auf des letzten Hofkriegesrätthl. Insinuatium in Materie des neuen Militär Regulament.
31. wie 26. v 1 Jan bis alte Dzb. 1697.
32. Ebenso von 1'Dzb. 1726 bis Ende Novb. 1727.
33. [...] der Steuer [...] v J. 1688 u die [...]eben.
34. Dito v 1689.
35. wie 26. 1'Jan. bis lezte Dzb. 1727.
36. Dito v 1'Jan bis alt. Dzb. 1701.
37. Dito v 1'Jan bis alt. Dzb. 1705.
38. Acta publ. vom J. 1732.
- B. 39. Homerologia Silesiacae Vratislafiensa v N. Polius, Leipzig 1612 mit vielen handschriftlichen Anmerkng.⁴⁶
- [k. 95r]
40. Manuscr – mihi incognit. s. t.
41. Neu revidirte Landrechtsordng der Glogauischen Fürstenthümer.⁴⁷
42. Statuta Capit. Cathedralis Wratislav. de anno 1468. Sehr beschädigt.
43. dies ist ein Buch von [...]
44. Regestrum proventuum Monasterii St. Vincentii Wratisl. v J. 1584-93.⁴⁸
45. Sehr varien alphab.
46. Ein Manuskript in deutsche Sprache ohne Titel.
47. Cursus theol. moralis.
48. Theol. scholast. historicis, polemicis, dissertationis adornate, sub auspiciis Vincentii.⁴⁹

46 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV Fol 125 [25?]”.

47 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV Fol 129”.

48 Pozycja z numerem porządkowym podwójnie podkreślonym.

49 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I F 210a”.

49. Altes Ausgabever[...]buch aus St. Vinzenz vom Jahr 1608-83.⁵⁰
- B. 50. Johannis Henrici Casparis Med. Doct. Filii Cunrandi Silesi – Poligraphia. 1 Thl.
51. Religions Acten, welcher Gestalt[?] nemblich des Lutheranismus in Schlesien zu Zeiten Ludovici Königs zu Hungarn u Böhmens seinen Ursprung genom[m]en.⁵¹
52. Acta publica vom Jahr 1733.
53. Acta publica vom Jahr 1731.
54. Altes Rechnungsbuch ohne Titel.
55. wie 26. Ende Dzb. 1722 – Ende Novembr 1723.
56. dito, 1 Jan bis Ende Dzb. 1721.
57. Acta publica v J. 1735.
- B. 58. Annales francoscanser (Frankensteins) v Jahr 1600-1634 von Martinum Koblitium. Abgeschrieben v dem Exemplar, welches bei Magistrat zu Frankenstein aufgehoben wird, von Rußtenhauern u einige andere Geistliche des Stifts St. Vinzens.⁵²
- B. 59. J. H. Casparis Schlesi – Poliographiae Vol. I. pars posterior (d.50.)
- 60.–61. Acta publica über die Anno 1675 erledigte 3 Fürstenthümer Liegnitz, Brieg u Wohlau, I.II.
62. Acta publica 1790.
63. Acta publica 1732.
64. Geometria practica. [...] v Ruttler[?] 1731.
65. Acta publica 1734.
66. Acta publica 1736.
67. Manuscriptum mathematicum.
68. Ein lateinisches Manuscript in alphabethischer Form u ohne Titel.
[k. 95v]
69. Wie Nr. 26 von 1'Jan. bis letzte dzb. 1703.
70. Collatio waß, Leopold, sowohl aus dem Römischen Reich, als daher König= Erb-königreich u. Erblände jährlich Einkommens waß zu Bestreitung dehr Hoff Stadt, Augs. Gränzen u. auserhaltung der Soldatesca angewant wurde.
71. Relation der Schlesischen Gesandten [...] Pragerischen Landtag, so vom 25 Martii bis 11 Mai gehalten; sub dato Praag 11 Mai 1620.

---

50 Pozycja z numerem porządkowym podwójnie podkreślonym.

51 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV F 252”.

52 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV Fol 144b”.

72. *Observationes de juribus atq[ue] processibus forensibus in Silesia, principaliter autem in metropoli wratislaviensi eidemq[ue] vicinis locis usitatis; coll. a Seidel.*⁵³
73. Dreydings Buch, vom 15 Mai 1726 am
74. Landrechnungs Buch.
75. Ebenfalls.
76. Ausgaben und Ein[n]ahme Buch.
77. Expenz Buch aller ergangenen Verordnung u Deklarazionen vom Anfang daß Accisis bies (?) Anno 1727.
78. Steuerrechnen, wie 26. v 1'Jan, bis letzt dzb. 1723.
79. Ein juristisches Buch ohne Titel in alphabethischer Form.
80. Ein Sch...
- Gr
die Gehr
dein[n]en Eingr
die traurige u [...] [...]
Historia von einem Ritter
= wandte Castante u der
Königlichen Zepter
Rigorosa.
81. Ein Manuskript in deutscher Sprache ohne Titel.
82. *De auctoritate fratrum predicatorum a domino Benedicto papa eis concessa in quibus possunt absolvere casibus.*
83. Protokoll über die Amte, zu der allgemaine Steuer Rektifikazion in dem Herzogthumb Ober u. Nieder Schlesien allerlich angeordneten Hoch Keis. u Kgl. Hauptkom[m]ission gehaltene Raths Seßionen, vom 1' Jan. bis letzte dzb. 1736.
84. Steuerrechnungen wie 26 von 1' Jan bis letzte dzb. 1715.
85. Landprotokolle vom Jahr 1734.
86. Ein Manuskript, enthaltend:
a. *Incipit vita divi presulis Cracov. Stanislai, ex veris Cronicis polon. per dom[inum]*⁵⁴

53 Christoph SEIDEL, *Observationes Practicae De Juribus Atque Processibus Forensibus In Silesia, Principaliter Autem In [...] Vratislavia, [...] Collectae A C.S.R.V.S. Cum Indice Locupletissimo. Accesserunt ob affinitatem Materiae ex Libris Caspari Schifordegheri ad Antonium Fabrum Duo Tractatus de Jure & Jurisdictione Silesiorum, Vratislaviae 1717.* Obecna sygnatura: II Fol. 12 b.

54 *Incipit vita divi praesulis Cracoviensis Stanislai ex veris cronicis Polonorum per d. Benedictum Posnaniensem a. 1526 transumpta*, BU Wrocław, sygn. R. 701. Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV Fol. 188”.

[k. 96r]

Oktav. & kleine Format

1. Alkoran in türkischer Sprache, dunk., Aus Jahr 1579 geschrieben⁵⁵
2. Biblia latina, [...] [...] auf Pergament geschrieben.⁵⁶
3. Ein Geologisches Mnskrp.
4. Officium S. Vincentii Episcopi et Martyr.
5. Jägerkunste.⁵⁷
6. Dissp. theolog.
7. Truz Podagram, das ist: kurzes Bedenken wider das Podagra. Abschrift eines Druckes zu Augsburg 1658.
8. Compendium Logicae.
9. Allerhand Regeste. 12mo.
10. Theol. Manuskrip. 12mo.
11. De festis sanctorum.
12. Compendium Theologiae moralis.
13. Theol. Manusk.
14. Polnisches Mesbuch.
15. Fundamentum u grenzen wahrer Grund von der Alchimia und der Philosph. Meisterschaft.
16. Hebdomada sancta seu varia pietatis, orationis ac omnigenae devotionis exercitia. Von dem ehemal. Geistlichen im Stifte Sts. Vinzenz Ernestus Wolf, Subsenior, geschrieben
17. Thesaurus orationum.
18. Ein Handschrift allerhand Kollektamen enthaltend.
19. Kabbalistisches Büchlein.
20. Kom[m]entare in einigen Bücher des alten und neuen Testaments.
21. Officium St. Hedwigis.
22. Lateinische Gebeth. [...].
23. Ein Manskr. verschiedenen Inhaltes in alphabethischer Form u lateinische Sprache.
24. Tract. Imus in Iman partem Thomae de Acquina.
25. Verschiedene Rezepte.

---

55 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV A dz I”.

56 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I oct 1”.

57 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV oct 4 b”.

26. In evangelia collecta scripta. Vom Jahr 1525.
27. Diarium novitii Praem. cum annexis quib[us]dam piis documentis, descript. ad usum Balthasaris.
28. Vademecum et manemecum Selectissimaum juris utriusque regularum. Opera Gezanca collectum. 12.
29. Manusc. vetus latinum s. t. auf Pergament. [...] [k. 96v]
30. Institutiones Iustiniani.
31. Manusc. in lingua pol.
32. Titulaturbuch, in Form eines Stam[m]buchs.
33. Süße u heilige Todsgedanken. Vorbereitung zu einen heiligen Tod.
34. Modus religiose vivendi ex variis in unum concontract. a Sim[m]. Ielinez. [?] 1711.
35. Mscr. latinum mihi incongnit.
36. Mscr. lat. s. t.
37. Pohn. Mskr.
38. Benedictio myrrhae, auri et thuris.
39. Variorum varii argumenti carminum liber. Kittelii [?].
40. Ein Rezeptbuch, bes. aus dem Albertus Magnus.
41. Mscr. theol. latin. s. t. [k. 97r]

Manuscripta.

in folio.

- Benedictum Posnaniensem Anno 1520 transsumpta f. 1-18. b.
- b. Historia S. Adalberti pragen. ep. et alia scitu digna ex veris cronicis Polonorum et Bohemorum recollecta. f. 1-12. b.
  - c. Incipit historia sive Cronica Petri comitis ex dacia septuaginta septem Ecclesiarum fundatoris. f. 1-6.
  - d. Sequitur historia sine Cronica Petri Wlascidis aut Wlasczyk, sive ut alii Wlasti comitis, de Kszansch ad differentiam petri Daci comitis Scrinensis ipsius contemporanei. f. 6. b-9.[?]
87. Mscr. mihi incog. Theils auf Pergament u Theils auf Papier.

in Quart.

1. Ein mathematisches Manuskript.
2. Geistl. Morgen gabe von geistliche u weltliche Personen Nutz u gut, . 1660

3.–10 Manuscripta theologica varia.

11. Disputationes logicae ad mentem Aristotelis, traditae in alma universitate Olmucensi a. R.P. Christophoro Tottfeller.
12. Philosophia tripartita, hoc est Logica Physica et Metaphysica. , dictato a. Teschauer, excepta a Dobrusky.
13. Ein physikalisches, mathematisches u [...] Manuskript.
14. Epitome Historica sacri militaris ordinis crucigerorum cum rubea stella, ex variis famosis scriptoribus historicis, et ipsis s. ordinis Archivorum documentis authenticis jam olim conscribi coepta a M. J. Fibiger, nunc vero congesta ab A. V. Tudetio ejusdem s. mil. ordinis, ad s. Mathiam secretarius. 1739.

[k. 97v]

15. Disputationes de virtutibus theologicis, traditae a Matthaео Nigrin[n]o exceptae a F. Metzner. 1667.
16. Disputationes th. de habitibus, virtutibus, vitiis et peccatis gratia et justificatione et merito. Trad. Longinus John. Exceptit F. Metzner. 1670.
17. Tractatus de deo uno. Tradidit Tanners exc. Laczki. 1664.
18. Disp. theol. in I part. summae D. Thomae trad. a Werner. exc. a Czelechowsky.
19. Tractatus ad 2dam 2dae D. Thomae a quaest. 37.
20. Disp. theol. in Illiam partem Doctoris Anglici secundarii.
21. Tractatus theol. – scholasticus in residuum partis lae, Doct. Anglici.
22. dasselbe zu einen anderen Theil desselben Werks.
23. dersb.
24. Disp. peripateticae, in 8 libros physicum, dict. ab P. R. Stephan. 1671. Casi. p. I. H. B. Betzolt.
25. Philos. naturalis seu tract. 38 libros phys. Aristotelis, ab. F. Heinrich.
26. Institutiones morales de Sacramentis. Metzner. 1639.
27. Cursus philosophicus ad mentem doctoris subtilis.
28. Tract. theol. de virtutibus theol. fides, spe, charitate. Traditus a R. Ringelhan. Consc. a G. Krusche. 1722.
29. Manuctio ad logicam. J. Steiner. 1652.
- 30.–32. Cursus philos. I. II. III. Secundum Arist. Trad. a Wach. Scrip: a Pruske. 1776.
33. Augustini Niphi medices suessani de figuris stellarum Helionoricis,. Noch ungebunden.
34. ein alphabethisches Manuskript, vermischte Inhalts.

35. De J. Calvini, Magni, quondam Genevensium ministri, vita, moribus, rebus gestis, studiis ac denique morte historia desc. quondam per H. Bolsecum, et nuri ex Gallico ejus Parisiis impresuo exemplari latine reddita. Coloniae. 1582. Ex exempl. impr. Bibl. ad S. Elisabetham Wrat. desc. Richterhammer. 1749.
36. Juristisches Werk mit Papier durchschalten u mit vielen Anmerkungen.
[k. 98r]
37. Disp. theol. de jure et justitia.
38. Doctrinae mathematicae praelectae et explic., a stieft; exc. a I. A Paczinsky. 1698.
39. Disp. theol.,
40. Tract. theol. scholast. in I. II Doct. Anglici de virtutibus,
- 41.–44. Explicatio in Zoëfij digesta. I. II. III. IV.
- 45.–46. Seidelii Com[m]ent in institutiones. I. II.
47. Tract. de vitiis et peccatis sub. R. P. Matt. Werner scriptus a F. Godefrido. 1657.
48. Tract. de poenit. et virtute 1652. Todtfeller et Laczki.
49. Verschiedene lat. Abhandlungen über [...]sache Gegenstück; ohne Titel.
50. Tract. de sacramentis in communi. 1661. Todtfeller et Laczki.
51. Disp. theol.
52. Modus praeparandi, ornandique ecclesiam Vincentino = Pramonstratenam, scr. a Tluck. 1764.
53. Tract. theol. = schol. in resid. 1mae ed in 1mam 2dae partis usque ad quae 54 D. A. 1736–37. Trad. a Teckel. Conscr. a Wachsmann[n].
54. De Bavaria antiqua = nova modernis multum consona ab annis 1703–4. (Anno 1705).⁵⁸
55. Observanda circa sepulturam solemnem cum exequiis. Richtenkam(m)er. 1794.
56. Manuscriptum physiale sine tit.
57. Ritus continens solemnnes et breves sepulturas eccl. St. Vincentii Wratislaviae.
58. De jure et justitia, seu de virtute justitiae. Trad. a S. Hartman[n]. Exc. a I. F. Nerlich. 1671.
59. Aus erlesene u ganz gerichte Ertz[...] Stücken für allerlei Krankheit u Leibs Gebrechen. 1613.
60. Tract. de incarnatione. Exc. 1664. sub P. Kral. p. St. Laczki.
61. Disp. theol. in Thom. de Aquina. ab John. script. a Mentzel. 1670.
62. Joh. d. Schoepferi syn. jur. priv. mit pagine durchschatten mit vielen Anmerkungen.

58 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV Km 125”

63. Eine Mappe worin mehr verschieden Manu-
[k. 98v]
skripte, unter anderen auch eines, worin Arznei-Mittel beschrieben.
64. Dispp. theol. de sacramentis in communi. sub B. Kichler. 1657.
65. Logica, sive com[m]. in I Aristotelis Philosophie partem.
66. Disp. methaph.
67. Economia matemata.
68. Commentationes philos. in universum [...] philos. Dict. a Ch. Todtfeller. 1661.
69. Tract. de virtiis et peccatis. 1661.
70. Mscr. theologicum.
71. Mscr. geometricum R. R. Zehr, disc. in geom. studis Buttler. (obiit hic 1744)
- 72.–76. Inscr. theologica.
77. Ethica.
78. Mathesis.
79. Tract. theol. de sacramentis. Trad. Neuwert script. Krusche. 1721.
- 80–82. Inscr. theologica.
83. Tract. theol. scholasticus.
84. Tract. de deo uno et trino. P. I. Tomer.
85. Tract. de jure et justitia. P. M. Nigrini.
86. Tract. theol. de [...]tencia. Trad. a Zim[m]erman; exc. a Nerlich. 1670.
87. Tract. de incarnatione. Trad. Oppersdorff; scrips. Wachsmann. 1737.
88. Wenceslai Rothmanni collectanea, de anno 1535. [...] Werk.
89. Rechenbuch meines Vaters R. F. Zehr welches noch der fest. Rechenkunst v. J. 1692-93 J. R. Zehr ausgemachet hat.
90. Tract. theol. in Thom. de Aquina.
91. Tr. theol. – schol. de virtutibus vitiis. Trad. Tecal[?]; Conscr. Wachsmann. 1737.
92. Summulae, sive brevis ad universum Aristotelis logicam introductio. Dict. a Kaipel. Inscr. a Tischer.
93. Theol. moralis seu casus de conscientia.
94. Philos. rationalis sive disp. peripateticae in universum Arist. logicam.
95. Com[m]. in Thom. de Aquina, de jure et justitia.
96. Diss. de angelis. Trad. Kolle. Scri.. Krusche. 1723.
97. De angelis et act. humanis. John. Exc. a Grehl. 1668.

98. Disp. theol. de Sacramentis in genere. Trad. a Oppersdorff. Script. a Wachsmann. 1737.
- [k. 99r]
99. In universam Arist. physicam annotata.
100. Dispp. theol. de jure et justitia. Trad. a Kichler. Exc. a Czlechowsky. 1656.
101. Tract. de sacramentis in communi. Trad. Hartman; scrips. Nerlich.
102. Tract. de angelis. Trad. a John. Script. a Metzner. 1669.
103. Casus conscientiae sive dispp. in universam tum moralem tum sacramentalem theologiam.
104. Libri Arist. de mundo et coelo. [...] a Wietrowsky, exc. a Wolff. 1693-94.
105. Dispp. theol. in Thom. de Aquinis de fide, spe et charitate. Trad. a John. Except. a Nerlich. 1670.
106. Dispp. de sacramentis in genere et in specie. Trad. a John. descr. a Neuman[n] 1663.
107. Inscr. mathematiciam. P. R. Zehr.
108. Tract. Theol. De officio et potestate confessarii in ordine ad ligandum et solvendum in foro poenitentiae. Trad. a B. I. Wancke. Conscr. et except. a H. L. Siegel. 1691.
109. Dispp. philosophicae in VIII libros physicorum Aristotelis.
110. Dispp. peripat. in VIII libr. phys. Arist. dict. a Syminski; consc. a Sadovio. 1672.
- 111.112. Manuductiones Novitiorum ad relig. vitae perfect. I. II.
113. 14. Explic. super instit. Dr. Schambogen. I. II.
115. Quaest. theol. in 3 partem Dr. Th. de Aquina.
116. dasselbe Buch wie unter Nr. 14 angezeigt.
117. Cursus philos. pars IIda. trad. Fragstein, scrips. Krachwitz. 1695.
118. 19. Explicatio Zoesii. I. II.
- 120–24. Explic. Zoesii. Bd. 1. 2. 4. 7. 8.
125. Disp. perip. in univ. Arist. Logicam. trad. Siminoxi, scrips. Sadova. 1671.
126. Notarium in Zoesium Lib. II.
127. Liber tertius Instit. Justin. 1721. Wolff.
- 128–29. Notarum in digesta Zoesii, a Walding. I. II.
- 130–31. Institutionum Lib. I. III.
132. Dispp. in 3iem partem Thomae.
133. Tract. de fide, spe et charitate. P. M. Werner.
134. Philos. tripartita, in logicam, Phisicam et Metaphisicam.

[k. 99v]

135. Philos. naturalis, seu quaest. philos. pars Ilda. 1717.
136. Philos. pars IIItia in libros de mundo, 1718.
- 137–38. de ius feudale behalten (Druck mit vielen Handbemerckungen; wahrsch. sind die anderen fehlenden Hefte unter den gedruckten Bücher behalten werden.
139. Manuscr. in lingua polonica
140. Manuscr. var. in lingua latina et polon.
- B. 141. Untergedruckter und wieder herhir[?] gegründeter Palmenbaum oder denkwürdige Bemerkungen von dem Schwedisch Sächsischen Ankunfft anno 1632 vor Breslau, von dem Dom und Sand ein genom[m]en worden, u es damals u hernach vor u in der Stadt hergegangen⁵⁹ [...]. Von Jr. Treu 1667.
142. Dispp. theol. de sacramentis, tradit. a B. Kichler; except: ab A. Geber. 1657
143. Dispp. theol. de incarnatione verbi divini. Trad. a B. Kichler. Exc. ab A. Geber. 1657.
144. Tract. de angelis. Exc. Olomutii sub P. Tanner, per. St. Laczki. 1664.
145. Theol. moralis pars Ima. de pracep. dei et ecclesiae cum sententis domani [?] 1679 conscr. a J. Schneider.
146. Dispp. theol. in III part. Thomae Dr. Angelici de incarnatione verbi Bruner. 7.
147. Tract. theol. de iure et iust. Trad. ab C. Dornkreil, exc. ab Andrea Sadovio, 1675.
148. Dispp. theol. de virtut. et sarcramento poenitentiae, trad. Reichenberger; scrip. Grehl. 1667.
149. Dispp. theol. de sacramentis in genere de eucharistia, baptismo, confirmatione trad. L. Zim[m]erman[n]; exc. Metzner 1670.
150. Liber tertius Decretalium Gregorii 1694.
151. Convolut. verschiedene Mskr.
152. Tract. Theol. in Illam partem Thomae de incrustabili et ineffabili verbi Dei Incarnat. Trad. Kugler, Scrips: Zan: 1744.
153. Tract. Theol. in Illam partem Thom de sacramentis in genere et tribus in specie, Bapt., Confirm. et Eucharist. trd. Kugler; scrips. Zan. 1745.
154. Dispp. de incarn. verbi divini, sub. P. N. Nigrius. Exc. a Grehl. 1668.
155. Tract. III in partem Imam Dr.is Angelici, De Angelis. Trad. a Werner; exc. a Gebel. 1657.
- [k. 100r]
156. Dispp. theol. de virt. et sacramento poenit.

---

59 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV Qu 226”.

157. Tract. in Im 2dae Dr.is Angelici de vitiis et peccatis. Trad. Werner; scrips. Gebel. 1657.
158. Tract. theol. in 2dam 2dae de virt. theologis. Trad. Werner, Scrips. Gebel. 1658.
159. Dispp. theol. de deo trino et uno. Trad. Longinus John., exc. Metzner 1668.
160. Dispp. theol. de habitibus, virt. eticis [?] peccatis gratia iustificatione et merito. Sub John scrips. Neuman[n].
161. Tract. de sacramentis in communi, a Zim[m]erman[n]
162. Dispp. theol. de habitibus, virtutibus, vitiis, peccatis,. Trad. Longinus John. Exc. Grehl. 1669.
163. Dispp. theolog. in Ill am part. D. Thomae, trad. a Kichler. 1657.
164. Tract, de vitiis et peccatis, sub Matth. Werner. 1657.
165. Dispp. theol. de incarn. Dei.
166. De jure et justit. B. Kichler.
167. dito. exc. a Gebel. 1656.
168. Ex discarsibus curiosis ac fructuosis J.A. Weberi. Scrips. Ohl.
169. Manuscripta miscellanea scitu, lectuq dignissima. Ita censet Teschauer. + daselb.
170. Ius canonicum. De rerum permutatione. Tit. 19.
171. Tom. I. Digestorum a Glettle.
172. Tom. II. Digestorum a Glettle.
173. Magia veterum durch Paracelsum beschrieben.
174. Tract. de virtutibus, was dem Thomas de Aquina u einige andere Traktate.
175. In Imam et Ildam partem Thomae de Aquinna. 1582.
- B. 176. Hy habe[n] Zeit an die vergrecht vordeutsch vo[n] meister Johannes von Gelhawzen. 1478⁶⁰.
177. Officia propria Sanctorum partim tutelarium regni Bohemiae, partim de praeepto Summorum Pontificum recitanda. Ad usum Can. Praem. accom.
lusu B. Lachenii Abb. Mon. Lucensis.
178. Liber Algebrae, in Arithmetica et Geometria. Exp. p. Dr. Petrum Novium, Cosmographum reg. Portugaliae, et prof. ceheber. Mathem. in Academia Coymbrae. Antwerpiae 1567. Paraph. M. J Praetorius Joachim. Math. Rein. [...]rib et. prof. in acad. Altdorf, cuius manu totus hic
[k. 100v]
liber descriptus est.

60 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV Qu 9”.

- B. 179. Gesta Romanorum, d. h. Ein Auszug de gestis Romanor. in lateinischer Sprache abweichend von druck, bis s. 280. hiert noch bis s. 288 etwas anders und S. 284 Stück vita beatorum Josephat et Barlaam ein, nach dem Joh. Damascenus, unter einem aber noch jedem Abschnitt bemerkt, von einem Leben der heil. von St. Vincentius fast.
180. Cursus philos. pars Ilda. trad. Ilgner Script. A Krachwitz.
181. Mscr. varium latinum et germanicum vorm und hinter daselb.
182. Officia propr. Sanctorum (wie 177) Exc. hyemalis. Lucernae 1646. (Abschrift eines Drucks von diesem Jahre).
183. Maria mater altissimi refugium in agone. Notata ascetica ex diversis autorib[us] collecta. A F.F. B. 1662.
184. Manusc. selectissima industria cujusdem fratris Monast. St. Vincentii ex variis collecta. Est inter ea etiam suscincta mannductio ad ling. hebr.
185. Mscr. mihi incognitum.
186. Com[m]entationes philosophicae in libri Aristotelis de coelo.
187. San. Brycii Exempla jur. feud. gedruckt mit vielen Handbemerkungen. Geführt zu den kr.
188. Mscr.varium.
189. Manductiones ad §§ capitis XX statutorum: de cultura Novitiorum.
190. Mathematica, trad. a Wietrowsky, exc. a Liersch. 1686.
191. Tract. theol. de fide, spe et charit. Trad. a Grim[m], 1730.
192. Tract. theol. de jure et justitia. Trad. a Ringelham. Exc. a Krusche 1723.
193. Tract. theol. de angelis.
194. [Tract. theol] de fide, spe et charit. Trad. a Kindler; Exc. a Norberto Zan. 1746.
195. [Tract. theol] de virtute et sacram. Poenitentiae. Trad. a Gottschlicht. exc. a Zan. 1746.
196. Ordo diem religiose consumendi.
197. Volum. Mscr. var.
198. dito.
199. Inscr. s. titulo.mihi incog.
200. Breviarium Theol. moralis.
201. Lingua sacra. Gram[m]atica et Com[m]entarius in Psalmos.
202. Ein Buch viele Rezepten enthaltend. Am Anfange daselb.
203. Ein Lat. Mskr. 22 verschiedenen Sache enthaltend zb. de senectute mulierum.
- B. 204. Agenda totius anni. Auf Pergament ohne Jahr.

[k. 101r]

B. 205. Incipit ordinarius Praemonstratensis ecclesiae. 1494⁶¹.

206. Anaglypharum libri sex. (dies Buch welches eine Menge Astrologischer, naturhistorischer Werke enthält, soll sich eine gewisse Pongratz[?] 1569 geschrieben sein.)

207. De angelis. 1643.

208. Tract, theol. de angelis beatitud. et act. hum. Trad. anno 1732. Script. ab Alberto Teschauer.

209. Com[m]. in Rhetoricam Ciceronis.

210. Methodus compendiosa veritatem unius catholicae ac salusficae fidei a Sect. magis in terris nostris diffusarum ac praeprimis Lutheranae. Trad. Hertzig. Exc. Krusche.

211. [Um?]bra sacra ecclesiae veteris et novi testamenti.

212. Com[m]entaria in organum Aristotelis. 1641.

213. De gratia, fide, spe et charitate. sub Carolo Jacobo. exc. Matth. Paul. 1645.

214. Liber III Decretalium sub Rambeck, exc. a Math Paul. 1645.

215. In Illam part. Summae Thom. de Aq. 1643.

216. De vitiis et peccatis de Th. de Aq. sub Carol. Jacobo. Exc. Matth. Paul: 1664.

217. Favus variar. scient. conglobatus ex variis authoribus a J.A. Schneider 1677-1679.

218. Sententiae variae collectae ex variis et probatis Authorib[us].

219. Tract. theol. schol. de deo uno et trino. Trad. Makal. Scrips. Teschauer. 1736.

220. Pars III. Physic. de corp. naturali nu[...]to. 1643.

221. Iter philosophicum diei primi seu Philosophia rationalis vulgo Logica. Trad. a Kindler. Consc. a L. Weide 1736.

222. 23. Matth. Paul. Abbas St. Vincentii Logica et Physica I. et de Coelis II.

224. Mscr. Polonicum.

225. Quaest. disputatae in Libros de Anima, tradit. a Dussig, script. a Paczinsky. 1699.

226. in IV libros Aristotelis de mundo et coelo, trad. a Dussig. exc. a Paczinsky 1699.

227. Speculum veritatis Brandenburgicum 1638, Spiegel catholischer Wahrheit. 1638.

228. Sermones polonici.

229. Ex secunda secundae Doct. is Angelici in materiam de jure et justitia. Sub. P. Jacobi, except. Paul. 1646. Salisburgi.

230. Ea tert. part. Thom. de Aq. de sacramentis;

[k. 101v]

sub P. Ringmayer, excepti Matth. Paul. Salisburgi 1644.

61 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I Q 185”.

231. Diurnale aureum fuggerens pro toto anno.
232. Quaest. disput. de reliquis quatuor sac[ramen]tis a Dworski tradit. 1678.
233. Philosophica moralis, collecta et dictata ab adm. R. P. Dussig, audita ab Paczinsky.
234. Disp. theol. in Imam part. Summae Thomae Aq. trad. a Werner, exc. a Gebel. 1656.
235. Libri Ildi Decretalium Gregorii Novi Declaratio, inteprete P. Zahradka.
236. Quaest. disput. in VIII. libros Physicorum trad. a Dussig, auditaque a Paczinsky.
237. Summarium institutionum Logicae, trad. a Dussig.
238. In Imam partem summae Thomae, de deo uno et trino. Trad. a Ringmayr, exc. a Paul Salisburgi. 1646.
239. Juris canonici universi compendiola tractatio. Digest. Sub Nöring. 1651.
240. De poenitentiae extrema unctione ordine et materia sub. D. R. Ringmayr exceptit M. Paul Salisburgi.
241. Scripta in Logicam
242. Directiones progressionis sive in ambulationes ascensoria tempora horimeae horarum constitutio. Per Lucam Gauricum. Wahrscheinlich v Andreas Dudith geschrieben.
243. Scripta in libros de generatione et corruptione.
244. Tractatus de fide, trad. Suares. 1582.
- 245–250 Schambottgen prael. publ. in Institutis. Gedruckt mit Papier durchschaffen u vielen Anmerkungen. 6 Hefte. die anderen finden sich unter den juristischen Bücher.
251. De incarnatione tractatus.
252. Manuscriptum miscellaneum alphabetica serie usque in N perductum.
253. Miscellanea selectoria manuscripta P. Hyacinthi. 1746 zur Bibl. gekommen.
254. Compendium historiae universalis. 1719.
255. Scripta in Imam partem Thom. de Aquin.
256. des berühmten Cardinals u Bischoffs zu Osma [?] in Spanien. den Juden der Pilsberg geistreiche schützen.
257. Orationes Sebastiani Piskorsky. T. II.
- B. 258. Ein altdeutsches Gebetbuch ohne Titel [...] Kind wenne du geeht and dem dinste gotis, Geschrieben v[on] Laurentius von Neumarkt 1451. Papier⁶²
259. Legenda Sanctorum. 1513.
260. Hieronimi Trentleri selectarum disputationum

---

62 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „I Q 254“.

[k. 102r]

civile justin. 50 libris Pandect. comprehensium Volumina duo. Marpurgi 1596. Gedruckt mit vielen Papier durchschaffen u vielen Anmerkungen versehen.

261. Compendium historiae civilis brev.

262. Introductio in Logicam.

263–64. Cornelii v. Eck principia juris civilis. Trajecti ad Rhenum. 1721; mit Papier durchschaf[...] und vielen Anmerkungen.

265. Annotationes ad jus publicum.

266. Explicatio collegiorum jur. Canonici Doctoris Engel.

267. Juris canonici compendiosa methodus compl. Libr. III et IV Decretalium Gregorii IX. Trad. a Aufnagel Descr. Krachwitz. 1540.

268. Privilegia der Herrn Lanndstande der Fürstenthümer Schwiednitz und Jauer. 1606⁶³.

269. Index scriptorum ecclesiasticorum cum censuris.

270. Cursus philosophicus continens Logicam, Physicam et Metaphysicam, dict. a Marquard. et coll. a Peregrino Silesio Capucino. 1663.

271. Mscr. Latinum sine titulo.

272. Tract. theol. de virtutib[us] theologicis, fide, spe, charitate.

273. Giornale Premonstratense di San Vincenzo a Vratislavia. Nel quale sono trovabili tutte le cose più notabili che si passerono nel detto cenobio come che altrove. 1716. Und dies Buch nicht beinahe ganz aus weißem Papier beständen könnte – waß intereßant sein.

274. Compendium totius Theol. moralis a L. Lange.

275. Manuscr. lat. s. tit. veros. philosophicum.

276. Physica authoris incerti.

277. Doctrina fundamentalis de modo bene Invilaque meditandi.

278. Altes Rechnungsbuch v. J. 1645.

279. Manuskript ohne Titel in latein. Sprache.

280. Lectiones Mathematicae, trad. a Claudino, exc. a Krusche 1718.

281. Tract. theol. in III. partes sum[m]ae Dr T. de Aquina.

282. Introductio ad praxis forensem Silesiacam.

283. Dispp. peripatheticae in 8 libros philos. Arist. Cons. a Zan. 1741.

284. Manuscr. theol. s. t.

---

63 Przy tym numerze porządkowym widnieje sygnatura: „IV Q 137”.

285. Praest. theolog. de poenitentiae trad. a I. Pinvitzka. Exc. a Krusche 1782.
286. Tract. theol. in Illam part. Thom: de Aquina.
[k. 102v]
287. Logica.
288. Conciones festivalis, quas G. Ohl scripsit. An. 1690.
289. Cursus philosophicus.
290. Universae Aristotelis philosophiae pars II. Tract. a Guckisch. script. a Joseph Equite de Logau et Alterdorff. 1747.
291. Disputationes peripateticae in IV libros Aristotelis. 1741.
292. Philosophia Naturalis. Ilda pars in VIII libri Physicorum. Trad. a Lindner, exc. a Wackeman[n]. 1735.
293. ··pars tertia.
294. Ottonis geist. Herzstärkung.
295. Glaubens Schildlein.
296. Einleitung zur deutschen Briefwechslung wie solche von Kakeleine zu beobacht.
297. Contin. jur. canonici libr. III. Decret. Tradit. a Bös. tr. a Krusch 1721.
298. Benedicti Rogacii unum necessarium, a k. 1730.
299. Doctr. fundam. de modo bene faciles, meditandi.
300. Exercitationes mathematicae.
301. Resolutiones scholastico morales, trad. a Krans [?]; script. a Weid 1742-1743.
302. Demonstrationes wider dem Judenthum.
303. Ritus continens solem. et breves sepulturas eccl. S. Vinc. ad usum Gottwaldt.

Urszula BOŃCZUK-DAWIDZIUK
Muzeum Uniwersytetu Wrocławskiego
Anna JEZIERSKA
Arkadiusz WOJTYŁA
Instytut Historii Sztuki
Uniwersytet Wrocławski

Hereditas Monasteriorum
vol. 4, 2014, s. 295–329

Zbiory biblioteczne, archiwalne i artystyczne znajdujące się w 1811 r. w opactwie norbertanów we Wrocławiu w świetle inwentarza i sprawozdania z postępowania kasacyjnego z *Akt Büschinga*

Streszczenie

Niniejsze opracowanie ma na celu zwięźłą charakterystykę oraz publikację *in extenso* tych fragmentów tzw. *Akt Büschinga*, które dotyczą wrocławskiego klasztoru norbertanów – spisane przez Büschinga *Pierwszego sprawozdania na temat przejęcia rzeczy znajdujących się w klasztorze św. Wincentego we Wrocławiu* (8 I 1811 r.), *Inwentarza zbiorów sztuki i rękopisów* oraz kilku wybranych listów związanych z tymi działaniami. Źródła te informują nie tylko o zawartości i organizacji biblioteki oraz archiwum, lecz również o ich lokalizacji i wyposażeniu. Podają także szczegóły związane z przejmowaniem tych zasobów. W inwentarzu zbiorów artystycznych uwzględniono obrazy i reliefy, a także bogato ilustrowane książki poświęcone tematyce artystycznej, zwłaszcza historii i teorii architektury. Podobnie jak w sprawozdaniu podjęto tu próbę ustalenia autorstwa kilku najwybitniejszych obrazów (m.in. Salvatore Rosa, Michael Leopold Willmann).

Słowa kluczowe

Śląsk, kasata klasztorów, norbertanie, biblioteka, archiwum, dzieła sztuki

Urszula BOŃCZUK-DAWIDZIUK
University of Wrocław Museum

Anna JEZERSKA

Arkadiusz WOJTYŁA

Institute of Art History
University of Wrocław

Hereditas Monasteriorum
vol. 4, 2014, p. 295–329

Library, archive and art collections from the Norbertine Abbey in Wrocław in the light of the inventory and dissolution report included in the *Büsching Papers*

Summary

The present study is to provide a concise analysis of and present (*in extenso*) fragments of the so-called *Büsching Papers* dealing with the Norbertine Monastery in Wrocław. They include Büsching's *First report on the seizure of objects kept in the Monastery of St. Vincent in Wrocław* (8 January 1811), *Inventory of art collections and manuscripts* as well as selected letters associated with these actions. The sources contain information not only about the contents and organisation of the library and the archives, but also about their location and furnishings. In addition, they contain details of the seizure of these resources. The inventory of art collections includes paintings and reliefs as well as richly illustrated books devoted to art and, in particular, the history and theory of architecture. Like in the report, there are attempts here to establish the authors of the most outstanding paintings (e.g. Salvatore Rosa, Michael Leopold Willmann).

Keywords

Silesia, dissolution of monasteries, Norbertines, library, archives, works of art